

8. februar - Prešernov dan

O Prešernu:

Živé naj vsi naródi,
ki hrepené dočakat dan,
ko, koder sonce hodi,
prepir iz svéta bo pregnan,
ko rojak
prost bo vsak,
ne vrag, le sosed bo mejak!

Na kulturni praznik - PREŠERNOV DAN, 8. februarja, se spominjamo našega največjega pesnika Franceta Prešerna. France Prešeren, slovenski pesnik in pravnik, se je rodil 3. december 1800 v Vrbi na Gorenjskem, in umrl 8. februar 1849 v Kranju.

Rodil se je v kmečki družini. Po diplomi na dunajski pravni fakulteti se je vrnil v Ljubljano, kjer je deloval kot odvetnik. Tu je nastala večina njegovih pesmi. Prešeren je tako postal prvi Slovenec, ki se je po kakovosti svojega pisanja lahko kosal s sodobniki po Evropi, kjer je tedaj vladala romantična usmeritev. Življenjska pot pesnika, nesrečno zaljubljenega v bogato Primičevo Julijo, kateri je posvetil Sonetni venec (1834) in druge ljubezenske pesmi, je bila poleg te polna raznovrstnih preizkušenj. Drug za drugim so mu umirali prijatelji, kot pesnik pa za življenja ni užival priznanja, ki bi si ga zaslužil. V zadnjih letih je vedno bolj zapadel malodušju, pijači in boleznim, ki je slednjič povzročila njegovo prezgodnjo smrt.

Prešernove nagrade in nagrade Prešernovega sklada so najvišja priznanja Republike Slovenije za dosežke na področju umetnosti. Prve nagrade so bile podeljene leta 1947, na dan kulturnega praznika. Nagrade so bile z zakonom, sprejetim leta 1955, poimenovane po Francetu Prešernu. Že leta 1956 je zakon natančneje opredelil znanstvena področja, največja sprememba pa je bila sprejeta leta 1961. Nagrade so od tedaj namenjene samo še umetniškim delom, razdeljene pa so na Prešernove nagrade in nagrade Prešernovega sklada. Število nagrad se je spreminjalo vse do sprejetja zakona konec leta 1981. Tedaj je bilo

število nagrad omejeno na največ tri Prešernove in največ deset nagrad Sklada. Zakonska sprememba iz leta 1991 je število nagrad še bolj zmanjšala, in sicer na največ dve Prešernovi nagradi oziroma največ šest nagrad Prešernovega sklada. Prešernove nagrade vsako leto podeljujejo tudi fakultete in umetniške akademije, članice Univerze v Ljubljani. Te nagrade se imenujejo študentske Prešernove nagrade in univerzitetne Prešernove nagrade, podeljene pa so najboljšim študentom, tako na področju umetnosti kot znanosti

Prešernovi nagradi za življenjsko delo sta letos prejela književni prevajalec in književnik Janez Gradišnik, in sicer za književnost, književno prevajanje, pisateljstvo in jezikoslovje, ter oblikovalec Miljenko Licul za obsežen ustvarjalni opus na področju oblikovanja - oblikovanje prvih slovenskih bankovcev in kovancev slovenskega tolarja, prvi slovenski potni list, novo osebno izkaznico, novo zdravstveno izkaznico, oblikoval je tudi nacionalne strani slovenskih evrokovancev.

Prešeren in šolstvo

O Prešernovem šolanju in o Prešernu v šolstvu se je že večkrat ukvarjal tudi Slovenski šolski muzej. Mladi France je bil odličen učenec. Znano je, da je bil vpisan v ZLATE BUKVE v Osnovni šoli Ribnica. Njegovi šolski uspehi so se nadaljevali tudi na višjih študijih. Prešerna je ves čas spremljala pesniška muza, sicer njegove mladostne pesmi niso znane, ker je rokopisni zvezek iz dunajskih študentskih let z izjemo nekaj besedil sežgal. Vse do leta 1866 njegovo delo med Slovenci ni bilo cenjeno takrat pa je izšla nova izdaja Poezij (z naslovom Pesmi) in esejem J. Stritarja kjer je zapisal: »Kar je Angležem Shakespeare, Francozom Racine, Italijanom Dante, Nemcem Goethe, Rusom Puškin, Poljakom Mickiewicz – to je Slovencem Prešeren«. Tedaj je začel Prešeren veljati za vrh narodove kulture in s tem za nacionalni mit. Tudi v šolah so se o njem in njegovem delu učile nove in nove generacije učencev. Zakaj?

Uveljavil in kultiviral je slovenski jezik, zahteval enakopravno mesto Slovencev med drugimi narodi na podlagi misli o slovenski državni samostojnosti (več v ES, št. 9, str. 307-314).

V osnovnošolskih čitankah najdemo Prešernove pesmi dokaj pozno, prvič šele dobrih trideset let po njegovi smrti - v Končnikovem Tretjem berilu iz leta 1880, tu je le kratek verz z naslovom Izreki. Janko Leban, ki je leta 1885 napisal knjigo Slovstvena zgodovina v osnovni šoli, je v njej opisal obsežno Prešernovo biografijo. V četrtem Končnikove berilu za ljudske in nadaljevalne šole leta 1884 sta omenjena le dva Prešernova verza iz Pevca in sicer pri berilu Slava in sreča kmetovalstva. Učitelj Fran Praprotnik je menil, da bi v to berilo spadal vsaj še Uvod h krstu pri Savici. Organizacijski načrt za gimnazije in realke v Avstriji iz leta 1849 pri pouku slovenščine omenjen med novejšimi pesniki, ki jih je treba pri pouku upoštevati tudi Jarnika in Prešerna. V Novicah, kjer je bil ta načrt predstavljen, je urednik Bleiweis dodal pod črto pripombo: »Med zgledi sedaj živečih pesnikov bodo pač klasične dela Koseskega v prvo vrsto prišle«. Takrat je slovenščina šele postala učni predmet v gimnazijah in šele takrat smo dobili prva berila.

V Peti čitanki Pavla Flereta, ki je izšla leta 1923 je bila prvič v osnovnošolskem berilu objavljena Zdravljica. (slika 1) (več o tem; Tatjana Hojan, Prešeren v čitankah do leta 1941. Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 1984; in Prešeren v slovenskih berilih od leta 1941 dalje, v: Šolska kronika 2000, št. 2. Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 2000).

Na velik pomen Prešernovega dela kažejo objave njegovih pesmi in zapisov v šolskih berilih in učbenikih od prvega zapisa leta 1880 do današnjih dni.

Literatura:

- http://www.os-novefuzine.si/index.php?option=com_content&view=article&id=197:preseeren&catid=37:clanki&Itemid=110
- http://www.preseren.net/slo/1_uvod.asp
- <http://www.ssolski-muzej.si/slo/news.php?item=106>
- <http://www.skavt.net/t/skavtopis/izpis/id/2189/t/8-februar-presernov-dan>